

Nemzeti forradalom a rendzavarás elkerülése érdekében?

A csehszlovák állam kikiáltása 1918. október 28-án és a kontinuitás kérdése

(Halász Iván, NKE ÁKK Alkotmányjogi Intézet – MTA TK Jogtudományi Intézet)

Az úgynevezett első Csehszlovák Köztársaság a saját közjogi tradíciói értelmében 1918. október 28-án született meg. Az államalapítás előkészítésében és elérésében központi szerepet betöltő Tomáš G. Masaryk, Edvard Beneš és Milan Rastislav Štefánik vezette csehszlovák emigráció 1918 nyarán egy ugyan reálisan még nem létező, de az Antant szövetségesek oldalán harcoló állam kormányaként képes volt elismertetni magát az akkori meghatározó nagyhatalmakkal. A helyszíni hatalomátvétel azonban akkor még hátra volt, aminek előmozdítása érdekében szükségessé vált az 1916 óta működő Csehszlovák Nemzeti Bizottság átszervezése és kibővítése. A testületben résztvevő cseh politikai pártok az 1911. évi birodalmi tanácsi választások eredményei alapján osztották szét egymás között a bizottsági helyeket.¹ A testület elnöke a börtönből csak nemrégiben amnesztiával szabadult Karel Kramář lett.² A Nemzeti Bizottságba tömörült erők a legtöbb esetben engedelmeskedtek Masaryk utasításainak. Ezen engedelmesség alól csak egyetlen kivételt tettek: a bécsi Birodalmi Tanácsban mandátummal rendelkező cseh képviselők ugyanis nem merték bojkottálni a parlamenti üléseket, mert nem akarták élezni a még mindig regnáló osztrák hatalommal való konfliktusukat. Masaryk pedig ezzel a bojkottal is jelezni kívánta (volna), hogy a csehek végleg szakítani akarnak a Monarchiával.³

Az államjogi fordulattal és az akkori csehszlovák államépítéssel részletesen foglalkozó kortárs újságíró, Ferdinand Peroutka hajlamos volt forradalmi szervnek tekinteni ezt a bizottságot, de nem a kifejezés klasszikus és erőszakos értelmében. Sőt, éppen ellenkezőleg, a Nemzeti Bizottság legfőbb feladata a lehető legbékésebb hatalomátvétel megszervezése volt, mégpedig az arra leginkább alkalmas időpontban. Addig pedig őriznie kellett a nemzeti egységet és az osztrák államhatalommal való tárgyalási hajthatatlanságot.⁴ A Nemzeti Bizottságba egyébként csak azok a pártok kerültek be, amelyek az 1911. évi birodalmi tanácsi választásokon legalább a szavazatok egy százalékát szerezték meg. Ennek megfelelően a

¹ Rychlík, Jan 1997: 55.

² Az orosz feleséggel rendelkező, egyébként mindig is szláv gondolkodású Kramář 1914-ben egy Oroszország vezette Szláv Birodalomban gondolkodott, amelynek részét képezte volna a Romanov uralkodóval rendelkező Cseh Királyság is. Erről egy tervezet is készített, valamint aktívan bekapcsolódott az illegális ellenállást szervező cseh Maffia tevékenységébe. Emiatt 1915-ben halálra is ítélték. Lásd Halász Iván 2005: 85-101.

³ Peroutka, Ferdinand 1991: 12.

⁴ Peroutka, Ferdinand 1991: 12.

szociáldemokraták 10, az agráriusok és az államjogi nemzeti demokraták 9-9, továbbá a cseh nemzeti szocialisták és katolikusok 4-4, valamint a realisták és a hajdanvolt ócsehek maradványai 1-1 helyet kaptak.⁵ A Nemzeti Bizottság tehát alapvetően a pártkulcsot szigorúan betartó politikai testület volt, amely utóbb hosszú évekre „bebetonozta” a cseh politikai pártokat és azok logikáját a csehszlovák közéletbe. A pártok szerepét az is megerősítette, hogy a bizottsági tagokat az előbb említett kulcs alapján az egyes pártok vezető szervei delegálták és ezek a helyek mindvégig a pártvezetők kezében maradtak. Már ekkor tapasztalható volt az a szoros kapcsolat a pártok vezető szervei és a képviselők között, amely később végigkísérte az első Csehszlovák Köztársaságot, hiszen fokozatosan teret hódított az a nézet, hogy a képviselői mandátumok sorsa felett ténylegesen a pártok diszponálnak.⁶

Az ily módon létrehozott Nemzeti Bizottság azonban túl nagy létszámú szervnek bizonyult, hiszen egy 38 főből álló testület forradalmi időkben nem tűnt alkalmasnak arra, hogy operatíván készítsen elő egy államfordulatot. A szervezők ezért a tényleges operatív hatalmat az elnökség kezébe helyezték, amelynek elnöke Karel Kramář lett, az alelnöke tisztséget előbb a tapasztalt agrárius, Jan Švehla, utóbb pedig a nemzeti szocialista⁷ Václav Klofáč töltötte be. Az ügyvezető teendőket František Soukup látta el. Az október végi fordulatot azonban négyen - Švehla és Soukup, valamint Alois Rašín pénzügyi szakember és Jiří Stříbrný – vezényelték le, míg a többiek a bécsi kormány engedélyével Genfben tárgyaltak a csehszlovák ideiglenes kormánnyal.⁸

Ez a csapat egészült ki 1918. október 28-án, tehát éppen a fordulat napján, Vavro Šrobár szlovák politikussal, aki már régóta Masaryk szellemi befolyása alatt állt. Šrobár éppen aznap azzal a céllal érkezett Prágába, hogy a szlovák érdekeket képviselje. A legtöbb fontos dokumentumon már szerepelt is a neve Švehla, Rašín, Soukup és Stříbrný mellett. A jelenlétére nagy szükség volt, mert a Nemzeti Bizottság hivatalosan a csehszlovák nemzet nevében szólalt meg, sőt, egy szlovák komitéval (albizottsággal) is rendelkezett, mindez viszont anélkül, hogy a szlovákok aktívan bekapcsolódtak volna a tevékenységébe. Eleinte

⁵ Peroutka, Ferdinand 1991: 13-14.

⁶ Peroutka, Ferdinand 1991: 15.

⁷ [A két világháború közötti cseh nemzeti szocialisták nem voltak azonosak a német nácizmussal. Inkább a szocialista pártok nacionalista érzelmű jobbszárnyát képviselte ez a mozgalom, amely viszonylag népszerű volt a kispolgári és hivatalnoki rétegek körében.](#)

⁸ A később pénzügyminiszterként tevékenykedő Rašín később politikai merénylet áldozata lett. Stříbrný előbb a nemzeti szocialistákhoz tartozott, az 1930-as években azonban már a gyenge cseh szélsőséges jobboldal egyik aktív szervezője volt.

emiatt néhány cseh szlovakofil személyiség képviselte a szlovák érdekeket a Nemzeti Bizottságban.⁹

Hol helyezkedett el a Nemzeti Bizottság az addig már létező nyíltan vagy rejtetten függetlenségi érzelmű cseh(szlovák) szervek és szervezetek rendszerében? Nem volt kétséges, hogy a Nemzeti Bizottság politikailag és érzelmileg egyértelműen alárendelődött a külföldi emigrációban 1916-ban, a Cseh Külföldi Komité helyébe lépő Csehszlovák Nemzeti Tanácsnak, amely elméletileg az összes külföldi cseh (és részben) szlovák szervezetet volt hivatott összefogni azzal a céllal, hogy meggyőzzék az Antantot az Osztrák-Magyar Monarchia szétverésének szükségességéről.¹⁰ A Tanácsá történő átalakulást megelőzően a tagok azzal számoltak, hogy továbbra is a cseh melléknév fog szerepelni a Tanács nevében, de az USA-ban működő és fokozatosan a csehszlovák ügy mögé felsorakozó Szlovák Ligát képviselő Štefan Osuský fellépése nyomán a Nemzeti Tanács már hivatalosan is csehszlovák szervként jött létre.¹¹ Ez a Tanács szerezte meg utóbb 1918 nyarán a francia, brit, majd az amerikai kormány politikai elismerését. Ezt követően Masaryk 1918. szeptember 26-én egy külföldi ideiglenes csehszlovák kormány létrehozása mellett döntött, amelynek elnöke Masaryk töltötte be, míg Beneš a külügyminiszteri, Štefánik pedig a hadügyminiszteri teendőket látta el.

A prágai Nemzeti Bizottság 1918 ősztől külpolitikai téren teljesen megbízott az ideiglenes kormány lépéseiben. Saját magára úgy tekintett, mint arra a szervezetre, amely a külföldi emigráció részéről kapott információk és utasítások alapján odahaza fogja képviselni a csehszlovák függetlenség ügyét és főleg garantálni – az arra alkalmas pillanatban és lehetőleg a legbékésebb módon – a helyszíni hatalomváltást. Ehhez viszont az kellett, hogy az osztrák hatóságok ne csapjanak le rá, ezért a Nemzeti Bizottság kerülte a politikai nyilatkozatokat és csendesen készült a fordulatra. E felkészülés keretében viszont azt a tevékenységet is folytatta, amelyet korábban az összeesküvő jellegű és emiatt titkosan működő cseh Maffia végzett.¹²

A Nemzeti Bizottság a szervezett és békés, a káoszt mindenképpen elkerülő hatalomátvétel adminisztratív lebonyolítására készült, és ennek érdekében a megbízható embereiből alakította meg a helyi szervezeteket, amelyeknek az arra alkalmas pillanatban, a központi

⁹ Rychlík, Jan 1997: 55.

¹⁰ Uo. 45.

¹¹ Osuský, Štefan: 1973: 86-87. o.

¹² Ezt a kifejezést 1914-ben kezdték használni az illegális tevékenységgel foglalkozó cseh politikusok. Ez is jó példa arra, hogy ez a híres-hírhedt olasz képződmény már akkor sem volt ismeretlen Közép-Európában.

utasításra át kellett volna venni a helyi hatalmat. Megszervezték a közlekedés irányítása feletti kontrollt és az ellátás garantálását, beazonosították és összeírták azokat az állami hivatalnokokat, akikre a fordulat pillanatában támaszkodni lehet, továbbá a Sokol (Sólyom) Sportegyesület révén a karhatalomról is gondoskodni kívántak. Katonai akcióra azonban nem számítottak, mert a Nemzeti Bizottság abban bízott, hogy Ausztria végelgyengülése és ebből következő összeomlása miatt erre nem is lesz szükség.¹³

A Nemzeti Bizottság jogilag is készült a fordulatra, hiszen előkészítette az első fontos jogszabályokat és határozatokat, aminek keretében egy átfogó politikai és egy átfogó gazdasági törvény is készült. Az első törvénytervezetet egy magas beosztású cseh származású bécsi igazságügyi hivatalnok, Pantůček készítette, míg a másikat Preiss közgazdász, a legnagyobb cseh bank elnöke dolgozta ki. A gazdasági program célja az volt, hogy a csehszlovák gazdaságot és azon belül a pénzügyi rendszert minél hamarabb válasszanak le az osztrákról. A nagybirtoktól eltekintve nem akartak bolygatni a tulajdonviszonyokat, egy külön bérhivatal révén viszont befolyásolni akarták a béreket és fizetéseket. A tervezett intézkedések politikai téren földreformmal, a nagybirtokok szétesztésével, a nemesi előjogok megszüntetésével, a munkások és vállalkozók közötti érdekegyeztető mechanizmusok kidolgozásával és a helyhatósági választójog kiszélesítésével számoltak.¹⁴

A Nemzeti Bizottság végül 1918 őszén felváltotta a szintén 1916-tól működő Cseh Szövetséget. Ez a Szövetség magába foglalta a bécsi Birodalmi Tanács cseh képviselőinek többségét.¹⁵ A Cseh Szövetségnek egy olyan, a választói akarat által is legitimált szervnek kellett volna lennie, amely a cseh nemzet nevében lép fel. Ezt 1917. január 24-én meg is tette és egy lojalitási nyilatkozatot tett az Osztrák-Magyar Monarchia irányában. A Cseh Szövetség 1918. május 30-án a parlamenti ülések megnyitásakor felolvasott egy államjogi nyilatkozatot, amelyben arról beszélt, hogy a cseh tartományoknak és Szlovákiának egy egységben kell egyesülnie a föderalizált osztrák államon belül. Ez a nyilatkozat azonban tulajdonképpen lojalista felfogást tükrözött, ami nyilvánvalóan nem tett jót a Szövetség 1918 őszi hírnevének, emiatt ez a szerv fokozatosan, de megállíthatatlanul szorult vissza a cseh politikában. A Cseh Szövetség és a Nemzeti Bizottság között egyébként személyi átfedések is voltak. Azt sem

¹³ Peroutka, Ferdinand 1991: 16-17.

¹⁴ Peroutka, Ferdinand 1991: 16.

¹⁵ Nem mindenki volt ugyanis hajlandó csatlakozni ahhoz.

szabad viszont elfelejteni, hogy 1918. szeptember 29-én ez a két szerv együtt határozatban utasította el a Habsburg Birodalom föderális alapú átalakítását.¹⁶

A csehszlovák állam deklaratív kikiáltására tulajdonképpen kétszer került sor – először a külföldi kormány nevében, másodsor pedig az otthoni „ellenállók” részéről. Mindkét deklaráció az osztrák kormány, illetve kormánytagok konkrét lépéseire reagált, hiszen a csehszlovák állam intézményi létrejötte alapvetően az osztrák-magyar államiság összeomlásának volt a következménye. Először természetesen a külföldön tevékenykedő ideiglenes kormány lépett, amely mégiscsak könnyebben nyilatkozott ezekben a kérdésekben. Az ideiglenes kormány 1918. október 18-i ún. Washingtoni Deklarációját – a hármas miniszteri aláírás és a párizsi keltezés ellenére – végső soron kizárólag az USA-ban tartózkodó Masaryk az ottani munkatársaival dolgozta ki.¹⁷ A Deklaráció előre elutasította a Monarchia föderalizálásának osztrák tervét, egyúttal befolyásolni is akarta az USA válaszát az Osztrák-Magyar Monarchiának. Emiatt olyan szellemben fogalmazódott meg, amely szimpatikus lehetett az amerikai füleknek. Azaz nemcsak arra hivatkozott, hogy a csehek annak idején önként hívták meg trónra a Habsburgokat, ezért ugyanezen az alapon jogosultak detronizálni is a Habsburgokat, hanem kifejezetten hivatkozott Wilson elnök elveire is, amelyekre a csehszlovák akció is támaszkodott. A Deklaráció a következő patetikus mondatot is tartalmazta: *„Mi, Komenský nemzete, nem tehetünk mást, csak azt, hogy elfogadjuk azokat az elveket, amelyeket az amerikai függetlenségi nyilatkozat tartalmaz, továbbá Lincoln elveit és az emberi és polgári jogok deklarációját.”* A Deklaráció jelezte továbbá, hogy a létrejövő csehszlovák állam a szabadságjogokon és az általános választójogon alapuló köztársaság lesz, amely megvalósítja az állam és egyház különválasztását, a gazdasági és szociális reformokat, biztosítja a nők egyenjogúságát, garantálni fogja a kisebbségek arányos képviselétét és külön jogait, megvalósítja a parlamentáris kormányformát, megszüntetik a nemei előjogokat és milícia alapon fogja működtetni a hadseregét.

A Nemzeti Bizottság 1918. október 28-i aktusai és megnyilatkozásai ennél jóval rövidebbek és pragmatikusabbak lettek. A Nemzeti Bizottság október utolsó napjaiban már nem működött titkos, illegális módon működő szervként. Ennek megfelelően október 25-én delegációt küldött Genfbe, azzal a céllal, hogy tárgyaljon a külföldi ideiglenes kormány képviselőivel. Bármilyen meglepő, de ez a delegáció a kiutazáshoz útlevelet kapott a kormánytól, ami

¹⁶ Lásd Gronský, Jan 2005: 33-34.

¹⁷ Gronský, Jan 2005: 35-38.

lényegében az akció hivatalos elismerésével ért fel.¹⁸ Az október 28-i prágai fordulatot éppen ezen utazás miatt csak a Nemzeti Bizottság elnökségének csonka, azaz ötfős összetétele, hajtotta végre. A nyílt szereplésről az is tanúskodik, hogy a prágai tartományi bíróság a Nemzeti Bizottság követelésére már október 26-án bevezette a cseh nyelvet, mint belső ügyintézési nyelvet. Október 27-én pedig az újságokban megjelenhetett az addig hivatalosan hazaárulónak számító Masaryk arcképe és életrajza. A sorsdöntő következő nap tehát alaposan elő volt készítve.¹⁹

1918. október 28-a hétfőre esett, de a minimális koreográfia nagyjából már a hétvégén elkészült. A hétfő reggeli utcai lavinát azonban csak Andrassy Gyula külügyminiszter válaszában sajtóban megjelent közlése indította el, amelyet a sajtó és az utca embere egyértelműen kapitulációként értelmezett. Az osztrák hatóságok és a csehszlovák államalapításra készülő politikusok azonban ebben nem voltak teljesen biztosak, ezért mindkét fél megőrizte óvatosságát és az abból fakadó egyfajta előzékenységet és kooperativitást. A hatalomváltásban érdekelteket mindkét oldalon leginkább egy dolog izgatta – nehogy az események kicsúszzanak a megfontolt politikusok és hivatalnokok kezéből és nehogy sor kerüljön a forradalmi spontaneitásból fakadó atrocitásokra és zavargásokra. Nagyon fontos volt a zökkenőmentes ellátás biztosítása is.

Emiatt nem meglepő, hogy a Nemzeti Bizottság elnökségének négy cseh tagja (Šrobár csak napközben érkezett Prágába) közül ketten (Švehla és Soukup) az előzetes terveknek megfelelően az említett közellátást szolgáló Gabonaintézetben kezdte meg a csehszlovák államépítő tevékenységét. Akkor azonban még ők sem tudtak a kapitulációról. A hivatalvezető, aki egyben járási főnök is volt, hűségesküt tett az odalátogató cseh politikusoknak, bár az eseményeket aprólékosan nyomon követő Ferdinand Peroutka szerint valószínűleg számára még nem volt világos, hogy a teljesen önálló csehszlovák államnak vagy csak a nemrégien kiadott császári nyilatkozat alapján létrejövendő föderalizált birodalom csehszlovák tagállamának tette ezt a fogadalmat. A következő fontos hivatal a helytartóság volt, ahol azonban csak a helytartó helyettese tartózkodott, akinek viszont nem voltak pontos instrukciói. A helytartóságon már mind a négy cseh politikus jelen volt és a tárgyaló felek forradalmi módon megállapodtak, hogy a helytartó-helyettes ki fogja kérni Bécsből az instrukciókat. Švehla továbbá közölte vele, hogy a Nemzeti Bizottság a csehszlovák állam nevében a rend fenntartása érdekében (ez volt a mindenütt használt bűvös formula) átveszi az

¹⁸ Peroutka, Ferdinand (1991): 59.

¹⁹ Peroutka, Ferdinand 1991: 66.

ország igazgatását. A káosz elkerülése érdekében pedig be fogja tartani az addig hatályos törvényeket.²⁰

A Nemzeti Bizottság tagjai a tartományi igazgatási bizottságnál folytatták az útjukat, amely szintén alárendelte magát a Nemzeti Bizottságnak. A cseh politikusok itt sem exponálták pontosan, hogy milyen jellegű (önálló vagy föderális) állam nevében veszik át a hatalmat, de amíg senki sem kérdezett rá, addig nem is volt szükség különösebb magyarázkodásra.²¹ A helyzet viszont az utcákon forróvá kezdett válni. Néhány helyen a tüntetők inzultálták a katonákat, akiktől azt kérték, hogy az egyenruhájukból távolítsák el az osztrák jelvényeket. A prágai helyőrség parancsnokai emiatt délután három óra körül a főbb terekre rendelték ki a katonaságot. A komolyabb haderő nélküli cseh politikusok azonnal igyekeztek tárgyalni az osztrák tábornokokkal és az események békés jellegének a megőrzését ígérték, ami mindkét fél számára az egyik legnagyobb érték volt aznap. A megállapodás értelmében a rend fenntartása alapvetően a Nemzeti Bizottság feladata lett, ebben viszont a katonaság is segíthetett. A két fél között létrehozták az összekötő tiszti intézményt, továbbá a csehek megígérték, hogy véget vetnek a katonák és tisztek elleni atrocitásoknak, sértegetéseknek, a lőszerraktárakat viszont a Sokol Sportegyesület tagjai fogják őrizni. A parancsnokok gyakorlatilag partnernek fogadták el a Nemzeti Bizottságot, de nem rendelődtek alá a Bizottságnak, hiszen csak azt ismerték el, hogy a Bizottság a helytartóság helyébe lépett, egyébként „a katonai hatalom érintetlen marad.”²²

Bár másnap sor került egy sikertelen katonai akcióra, amely vissza akarta fordítani az eseményeket, de október 28-án ezzel a megállapodással a függetlenség hivatalos kikiáltásának egyik legfőbb akadálya hárult el az „október férfiak” útja elől. A csehszlovák önállóság kikiáltására így is csak este hat óra után került sor. A Nemzeti Bizottság akkor adta ki a Csehszlovák Köztársaság első törvényét, amely utóbb sokáig az új állam alapvető jogi normájának számított. Emellett ez a jogszabály a békés és folytonos átmenet nevében hidat teremtett a régi és az új jogrend között.

Az önálló csehszlovák állam megszületéséről szóló törvény a következő fordulattal kezdődött: *„Az önálló csehszlovák állam életre kelt. Annak érdekében, hogy megőrzésre kerüljön az eddigi jogrend és az új állapot közötti összefüggés, továbbá azért, hogy elkerüljük a zavargásokat és szabályozzuk az új államéletbe való zavartalan átmenetet, a Nemzeti*

²⁰ Peroutka, Ferdinand 1991: 73.

²¹ Peroutka, Ferdinand 1991: 73.

²² Peroutka, Ferdinand 1991: 77.

*Bizottság, mint a végrehajtó állami szuverén szerv a csehszlovák nemzet nevében elrendeli a következőket: I. cikk. A csehszlovák állam államformáját a Nemzetgyűlés a Párizsban székelő csehszlovák Nemzeti Tanáccsal való egyetértésben határozza meg, mint a nemzet egyöntetű akaratát kifejező szervek. II. cikk. Minden eddigi tartományi és birodalmi törvény és rendelet ideiglenesen érvényben maradnak. III. cikk. Minden önkormányzati, állami, megyei hivatal, továbbá minden állami, tartományi, járási, megyei és községi intézmény alárendelődnek a Nemzeti Bizottságnak, és egyelőre ideiglenesen az addig hatályos törvények és rendeletek alapján járnak el.*²³

Ezzel a szöveggel a törvény némileg megelőzte a konkrét helyzetet, hiszen a vidéki hivatalok jelentős része még nem engedelmeskedett a Nemzeti Bizottságnak. Mindenesetre azonban ezzel egyfajta jogalapot teremtett a békés átmenetre, legalábbis a cseh tartományokban. A csehszlovák államba tartozó, de még közelebről meg nem határozott Szlovákiában pedig alig fejthetett ki akkor hatást, és terminológiai is alig gondolt a helyi szervekre. Mellesleg főleg a megyékre való utalás lehetett az, ami a szlovák területekre vonatkozott. Ezzel tehát a csehszlovák állam csak de iure, és nem de facto alakult meg.²⁴ A jogszabály továbbá semmit sem mondott a Habsburgok jogállásáról, különösen hallgatott a detronizációról.

Az akkori állapotokra jellemző viszont, hogy a hivatalos közlönyben²⁵ a törvény némileg módosított szöveggel jelent meg 1918. november 6-án, mint amilyen formában azt kihírdették október 28-án. A közlönyben ugyanis „*a nemzet egyöntetű akaratát*” megtestesítő olyan szervként, amely gyakorolja is az állami szuverenitást, már csak a Nemzeti Bizottság szerepel. A felsorolásból finoman kiesett a párizsi Nemzeti Tanács, amely egyébként amúgy is már az első ideiglenes csehszlovák kormányként alakult át. A kihirdetett szöveg I. cikke tehát a következőképpen hangzott: „*A csehszlovák államformát a Nemzetgyűlés fogja meghatározni a Párizsban székelő csehszlovák Nemzeti Tanáccsal egyetértésben. A nemzet egyöntetű akaratát kifejező szerve és egyben az állami szuverenitás végrehajtója a Nemzeti Bizottság.*” A Nemzeti Bizottság hatáskörbővítését és kizárólagossá tételét valamivel később az egyik akkori szereplő, Soukup doktor főleg a célszerűséggel és a forradalmi szükségszerűséggel magyarázta. Akkor ugyanis nagyon nehéz volt a kapcsolattartás egy olyan külföldi

²³ A törvény szövegét egyébként az október 27-ről 28-ra virradó éjszaka fogalmazta meg Alois Rašín a korábban már említett Pantůček igazságügyi hivatalnok tervezete alapján. A pontos cseh szövegét lásd Gronský, Jan 2005: 40.

²⁴ Peroutka, Ferdinand 1991: 80-81.

²⁵ Úřední sbírka č. 11/1918 Sb. z. a n.

kormányval, amelynek elnöke Amerikában, hadügyminisztere Szibériában és külügyminisztere Párizsban tartózkodott.²⁶

Az első csehszlovák törvény a törvényhozó és végrehajtó hatalom egységét vallotta. Az államforma szempontjából pedig az állami diszkontinuitás elvéből indult ki, hiszen formálisan szakított az osztrák-magyar államisággal. A jogrendszer vonatkozásában viszont inkább az anyagi jogi kontinuitás platformján állt, és egy percet sem kívánt úgy hagyni, hogy abban ne legyenek érvényes és hatályos jogi normák.²⁷ Miután a megszűnő Monarchia jogrendszere is duális (dualista) volt, ezt a sajátosságot megőrizte a Nemzeti Bizottság törvénye is, amelyet egyébként az új állam legelső alkotmányaként is lehetett értelmezni.²⁸ Az első ideiglenes alkotmányt azonban csak 1918. november 13-án bocsátotta ki a Nemzeti Bizottság.²⁹ A Bizottság elnöksége akkor (azaz 1918. október 28. és november 13. között) kormányként, plénuma pedig parlamentként működött. Az ideiglenes alkotmány a Nemzeti Bizottságot Ideiglenes (Forradalmi) Nemzetgyűléssé alakította át,³⁰ amely utóbb a komoly kibővítést követően 1920 elején fogadta el az új polgári demokratikus alkotmányt is. De ez már egy másik történet.

Az események békés mederben tartására vonatkozó törekvésnek több oka volt. Egyrészt közismert volt, hogy a Nemzeti Bizottságnak nem állt rendelkezésre komolyabb karhatalom. Másrészt az október végi hatalomátvételt a törvényhozási munkában többnyire kipróbált, inkább a kompromisszumkészségről ismert polgári politikusok készítették elő, mintsem igazi radikálisok. Harmadrészt a Párizsból érkezett utasítások is nyugalomra intették az otthoniakat, akik amúgy sem voltak igazán harcias kedvükben. A külföldi emigráció jelezte, hogy az orosz forradalom hatása alatt álló Antant nem örülne komolyabb zavargásoknak, amelyek csak gyengíthetnék a csehszlovákok későbbi tárgyalási pozícióit. Ez különösen vonatkozna az esetleges németellenes atrocitásokra, amelyek aláásnák azt a tézist, hogy a cseh többség és a német kisebbség majd együtt tud élni egy új demokratikus államban. A szintén valószínűnek tűnő antiszemita zavargásoknak pedig negatív visszhangja lenne az angolszász sajtóban. A vagyon elleni támadások viszont az Antant politikusában a bolsevik forradalom rémét vetítenének elő. A csehszlovák állam első törvényének kiadását kísérő függetlenségi

²⁶ Peroutka, Ferdinand 1991: 82.

²⁷ Pavlíček, Václav et kol. 2011: 34.

²⁸ Pavlíček, Václav et kol. 2011: 35.

²⁹ Lásd 37/1918 Sb. z. a n.

³⁰ Pavlíček, Václav et kol. 2011: 37-38.

nyilatkozat emiatt a pátosz helyett a nyugalomra intő felhívásokat tartalmazott, hiszen másként „*a felszabadítóink, Masaryk és Wilson csalódnának bennünk.*”³¹

Gronský, Jan (szerk.) 2005: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. I. 1914-1945.* UK v Praze – Nakl. Karolinum, Praha.

Halász Iván 2005: Karel Kramář és a ruszofilizmus a cseh polgári politikában. *LIMES*, 5. szám, 85-101.

Osuský, Štefan 1973: How Czecho-Slovakia was born. In: Kirschbaum, Jozef (szerk.): *Slovakia in 19th and 20th Century.* Toronto.

Pavlíček, Václav et kol. 2011: *Ústavní právo a státověda II. díl. Ústavní právo České republiky.* Leges, Praha.

Peroutka, Ferdinand 1991: *Budování státu I. 1918-1919.* Lidové Noviny, Praha.

Rychlík, Jan 1997: *Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1914-1945.* AEP, Bratislava.

³¹ Gronský, Jan 2005: 38.